

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการพัฒนาในด้านของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากขึ้น การดำเนินชีวิตของมนุษย์จึงมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ต้องใช้เทคโนโลยีในการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากขึ้น รวมทั้งเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมทำให้คนไทยในปัจจุบันต้องตามให้ทันเทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีและสภาพของสังคมไทยในปัจจุบันที่เปลี่ยนไป ดังที่สุชา จันทน์เอม (2529) ได้กล่าวไว้ว่ามนุษย์ทุกคนจะมีแบบแผนในการปรับตัวแตกต่างกันออกไป เพื่อสนองความต้องการของตนนอกจากจะสนองความต้องการทางด้านร่างกาย เช่น อาหาร การทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยความราบรื่น การทำตัวให้เพื่อนฝูงชอบ ในด้านอารมณ์ก็เช่นเดียวกันเมื่อมนุษย์ได้รับในสิ่งที่ตนต้องการแล้ว ความตึงเครียดต่างๆ ก็ย่อมคลายลงไป

การปรับตัวของมนุษย์เกิดจากการที่มีสิ่งมากระตุ้นหรือแรงผลักดันที่ก่อให้เกิดการปรับตัว ดังที่นิภา นิธยาน (2530) ได้กล่าวไว้ว่าการปรับตัวนั้นมนุษย์ต้องเผชิญกับแรงผลักดัน 2 อย่าง คือ แรงผลักดันภายนอกหรือแรงกระตุ้นอันเกิดจากสภาพแวดล้อมและสังคมและแรงผลักดันภายในหรือแรงกระตุ้นอันเกิดจากสภาพทางสรีระภายในร่างกาย และจากประสบการณ์การเรียนรู้ทางสังคม หากมนุษย์สามารถดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามแรงผลักดันทั้งสองอย่างได้ทุกอย่างย่อมราบรื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการปรับตัวของ Lazarus & Folkman (1984) ที่กล่าวว่า การปรับตัวของบุคคลเป็นการปรับตัวต่อสถานการณ์ความเครียดของบุคคลซึ่งมีปัจจัยเข้ามากระตุ้น 2 ปัจจัยโดยปัจจัยแรกคือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การรับผิชอบของชีวิตและความเชื่อ ส่วนปัจจัยที่สองคือ ปัจจัยตามสถานการณ์ ได้แก่ สถานการณ์ที่บุคคลต้องเผชิญและสัมพันธ์กับชีวิตจากที่กล่าวมาข้างต้น การปรับตัวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรมีรูปแบบและลักษณะที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคลหรือแต่ละสถานการณ์ สำหรับการปรับตัวของบุคคลแต่ละคนนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัวเหมือนกัน หรือมีการปรับตัวได้ดีในด้านต่างๆ แตกต่างกัน ความสำคัญของการปรับตัว คือ หากบุคคลปรับตัวได้เหมาะสมก็จะทำให้เกิดภาวะสมดุลในชีวิตขึ้น

หากบุคคลไม่สามารถปรับตัวได้เหมาะสมย่อมจะเกิดปัญหาสังคมตามมา เช่น ปัญหาทางพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของสังคม ปัญหาทางด้านจิตใจ ซึ่งช่วงวัยที่มีการปรับตัวยากและมีปัญหาทางการปรับตัวยากก็คือช่วงวัยรุ่นซึ่งมีอายุระหว่าง 13-16 ปีดังที่ Hurlock (1964) ได้กล่าวว่า “เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งการปรับตัว เป็นวัยแห่งปัญหาและเป็นวัยที่มีความเครียดทางอารมณ์” ซึ่งช่วงวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจากวัยเด็กสู่ผู้ใหญ่ สำหรับการปรับตัวของวัยรุ่นนั้นมีทั้งด้านร่างกายและด้านจิตสังคม แต่ปัจจัยด้านที่นำไปสู่ปัญหาในปัจจุบันมากที่สุดเป็นการปรับตัวด้านจิตสังคมของวัยรุ่น ดังจะเห็นได้จากสถิติการฆ่าตัวตายในประเทศไทยที่สูงขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นจากข้อมูลด้านสุขภาพจิตมีเยาวชนอายุต่ำกว่า 25 ปี พยายามฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้นจากจำนวน 29.73 เป็น 33.98 คนต่อแสนคน และด้านการกระทำความผิดพบเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ถูกส่งเข้าสถานพินิจเนื่องจากก่อคดีอาชญากรรมเป็นจำนวน 53.72 คนต่อประชากรแสนคน หรือเฉลี่ย 90 คนต่อวัน ซึ่งสาเหตุของการฆ่าตัวตายส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเรื่องการเรียน ความรัก และปัญหาครอบครัว (การประมวลข้อมูลและรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับเยาวชนไทยของ 18 เครือข่ายเยาวชน โครงการทู บี นัมเบอร์วัน 2551) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวต่อความเครียดของวัยรุ่นทางด้านจิตใจและสังคมที่ยังมีการปรับตัวได้ไม่เหมาะสม

จากที่กล่าวมาข้างต้นหากมีความจำเป็นที่ต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่นเนื่องจากเมื่อวัยรุ่นไม่สามารถปรับตัวทางสังคมได้ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาพฤติกรรมและสังคมตามมา สำหรับการปรับตัวทางสังคมนั้นมีองค์ประกอบแต่ละด้านซึ่ง Roy (1999) อธิบายว่าการปรับตัวทางสังคมนั้นจะประกอบไปด้วย การปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่และการปรับตัวด้านการพึ่งพาระหว่างกัน โดยการปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์เป็นการปรับตัวที่มุ่งรักษาความมั่นคงทางด้านจิตใจ เป็นความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวกับตนเองอันเกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นสำหรับการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ เป็นการปรับตัวเพื่อให้เกิดความมั่นคงในสังคมเป็นการกระทำของบุคคลตามหน้าที่ที่สังคมคาดหวัง สำหรับบทบาทของบุคคลนั้น วัยรุ่นจะเริ่มมีบทบาทต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่นมีบทบาทเป็นบุตรในขณะเดียวกันก็มีบทบาทเป็นนักเรียน นักศึกษาด้วยเป็นต้น ซึ่งถ้าวัยรุ่นไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบทบาทเหล่านั้นจะทำให้ขาดความเชื่อมั่น มีปัญหาในการเรียน (ทัศนีย์ สิทธิวงศ์, 2541) ในการปรับตัวด้านพึ่งพาระหว่างกันเป็นการปรับตัวเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการเป็นตัวของตัวเองและการพึ่งพาผู้อื่น วัยรุ่นที่มีการปรับตัวทางสังคมที่ดีจะสามารถผ่านเหตุการณ์ต่างๆ ที่เข้ามาได้อย่างราบรื่น

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นถึงความสำคัญและองค์ประกอบของการปรับตัวทางสังคมหากต้องการให้วัยรุ่นมีการปรับตัวทางสังคมที่ดีเพื่อลดการเกิดปัญหาพฤติกรรมในสังคมนั้นเราควร

ศึกษาถึงปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่น จากแนวคิดของ Lazarus & Folkman (1984) การปรับตัวประกอบไปด้วยแรงผลักดันสองประการ คือแรงกระตุ้นภายนอกและแรงกระตุ้นภายใน ซึ่งแรงกระตุ้นภายนอกอาจเทียบได้กับปัจจัยตามสถานการณ์และปัจจัยทางชีวสังคมและภูมิหลัง ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อน ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวรวมทั้งลำดับการเกิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จงกลณี ดุษฎี (2540) ที่ได้ศึกษาสัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดา การเห็นคุณค่าในตนเองกับการปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้น พบว่ากลุ่มวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับบิดามารดาสูงจะปรับตัวได้ดีกว่ากลุ่มที่มีสัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดาต่ำ

ส่วนแรงกระตุ้นภายในหรือปัจจัยส่วนบุคคลนั้นเป็นปัจจัยลักษณะทางจิตของตัววัยรุ่นเอง ได้แก่ การมองโลกในแง่บวกและการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งวัยรุ่นแต่ละคนมีที่แตกต่างกันย่อมจะส่งผลต่อการปรับตัวในสังคมได้ต่างกันด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริอนัฐพร สุวี (2548) ที่ได้ศึกษาความสามารถในการพยากรณ์ของการรับรู้ความสามารถของตนเองและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมเผชิญปัญหาของวัยรุ่นพบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเผชิญปัญหาแบบมีประสิทธิภาพของวัยรุ่น

ในการศึกษาเรื่องการปรับตัวทางสังคมนั้นช่วงวัยที่มีความสำคัญและจำเป็นควรแก่การศึกษาคือช่วงวัยรุ่นตอนต้นเพราะเป็นช่วงที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเพื่อพัฒนาการปรับตัวทางสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 จึงเป็นกลุ่มที่น่าสนใจในการศึกษา ดังที่สุชา จันทน์เอม (2529) ได้กล่าวว่า เนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 เป็นนักเรียนที่กำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น โครงสร้างทางร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพทางอารมณ์ไม่คงที่โดยกำลังเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์แห่งความเป็นเด็กสู่ภาพลักษณ์แห่งการเป็นผู้ใหญ่ และเนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นระยะที่ต่อเนื่องทางการศึกษาจากระดับชั้นประถมศึกษาเข้าสู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้นลักษณะของนักเรียนส่วนใหญ่ยังใหม่ต่อสถานศึกษาและสภาพแวดล้อมต่างๆ นักเรียนจึงจำเป็นต้องปรับตัวเป็นอย่างมากในด้านการแสดงออกทางพฤติกรรมทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นถ้าวัยรุ่นมีปัจจัยทางจิตสังคมที่เหมาะสมคือ มีการมองโลกในแง่บวก มีการรับรู้ในความสามารถของตนเอง มีสัมพันธภาพภายในครอบครัวดี มีสัมพันธภาพกับเพื่อน ลำดับการเกิด และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีก็อาจจะคาดคะเนถึงการปรับตัวทางสังคมที่ดีตามไปด้วย จากเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าปัจจัยทางจิตสังคมใดบ้างที่มีความเกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 เพื่อนำงานวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวทางสังคมของ

วัยรุ่นและเพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นมีการปรับตัวทางสังคมที่เหมาะสมเพื่อช่วยลดปัญหาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในสังคมของวัยรุ่นเพื่อให้วัยรุ่นสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตสังคมกับการปรับตัวด้านสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา อ.เมือง จ.เชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการทำนายของปัจจัยทางจิตสังคมที่มีต่อการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา อ.เมือง จ.เชียงใหม่

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตสังคมกับการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่1 และศึกษาความสามารถในการทำนายต่อการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่1 จากปัจจัยทางจิตสังคม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 300 คน

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัย

1. ตัวแปรทำนาย ได้แก่
 - 1.1. ปัจจัยลักษณะทางจิต
 - 1.1.1 การมองโลกในแง่บวก
 - 1.1.2 การรับรู้ความสามารถของตนเอง
 - 1.2. ปัจจัยลักษณะทางจิตตามสถานการณ์
 - 1.2.1. สัมพันธภาพภายในครอบครัว
 - 1.2.2. สัมพันธภาพกับเพื่อน
 - 1.3. ปัจจัยชีวสังคมและภูมิหลัง
 - 1.3.1. ลำดับการเกิด
 - 1.3.2. ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การปรับตัวทางสังคม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การปรับตัวทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลสามารถขัดเกลาหรือปรับพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงให้สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการเพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขทั้งกายและใจ การปรับตัวทางสังคมที่ดีต้องช่วยบรรเทาความทุกข์ ความคับข้องใจ หรือความเครียดได้โดยสิ่งสำคัญที่สุดคือการที่บุคคลนั้นรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีทั้งนี้สามารถวัดได้โดยแบบวัดการปรับตัวด้านสังคมของ จงกลณี ดุษฎีเจริญ (2540)

ปัจจัยทางจิตสังคม หมายถึง ปัจจัยลักษณะทางจิตได้แก่ การมองโลกในแง่บวก การรับรู้ความสามารถของตนเอง ปัจจัยลักษณะทางจิตตามสถานการณ์ ได้แก่ สัมพันธภาพภายในครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนและปัจจัยชีวสังคมและภูมิหลัง ได้แก่ ลำดับการเกิด ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

การมองโลกในแง่บวก หมายถึง การที่บุคคลยอมรับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าสิ่งดีๆ จะเกิดขึ้นเสมอในชีวิตและมีปฏิกิริยาตอบสนองในทางบวกต่ออุปสรรคหรือปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถวัดได้จากแบบวัดการมองโลกในแง่บวกที่นิลภา สุอังคะ (2550) สร้างตามแนวคิดการมองโลกในแง่บวกของ Seligman (1990)

การรับรู้ความสามารถของตนเอง หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความสามารถของตนเองที่จะจัดการและดำเนินการกระทำพฤติกรรมในสถานการณ์โดยทั่วไปให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้สามารถวัดได้โดยแบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนเองของสุภารัตน์ ขวัญเงิน (2537)

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความผูกพันความเกี่ยวข้องและการปฏิบัติต่อกันของคนในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย การให้ความรักความห่วงใยซึ่งกันและกัน การเคารพให้ความสำคัญต่อกัน ความปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมทั้งการพักผ่อนร่วมกันในครอบครัวสามารถวัดได้โดยแบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัวของกุลวรรณ วิทยาวาสศิริ (2526)

สัมพันธภาพกับเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงกับเพื่อน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนเพื่อนเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ รู้จักการให้และการรับ รู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่น สนใจในความรู้สึกของเพื่อน ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสามารถวัดได้โดยแบบวัดสัมพันธภาพกับเพื่อนของอมิตรา เพ็งคำปิ้ง (2544)

ลำดับการเกิด หมายถึง ลำดับการเกิดของนักเรียนในครอบครัวคือเกิดลำดับที่1 หรือเกิดลำดับต่อไป

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว หมายถึง รายได้ของบิดามารดารวมกันในแต่ละเดือน หรือรายได้ของผู้ปกครองที่นักเรียนอาศัยอยู่ด้วย แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลาง และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบปัจจัยบ่งชี้ถึงการปรับตัวทางสังคมของนักเรียน โดยสามารถทราบถึงปัจจัยที่มีความสามารถในการทำนายตามลำดับ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อคณาจารย์ในโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อครูผู้ให้การปรึกษาแก่นักเรียนในการพัฒนาลักษณะทางจิตของนักเรียน
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยภายในและภายนอกคนที่สามารถบ่งชี้ถึงการปรับตัวได้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นข้อมูลในการแนะนำและให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้ปกครอง
3. ผลวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ใกล้ชิดและทำงานเกี่ยวข้องกับวัยรุ่นได้ทราบถึงปัจจัยทางจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่นและสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไป วางแผน พัฒนา ส่งเสริมและเป็นแนวทางปรับพฤติกรรมการปรับตัวทางด้านสังคมของวัยรุ่นให้เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม เพื่อลดปัญหาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางสังคมของวัยรุ่น